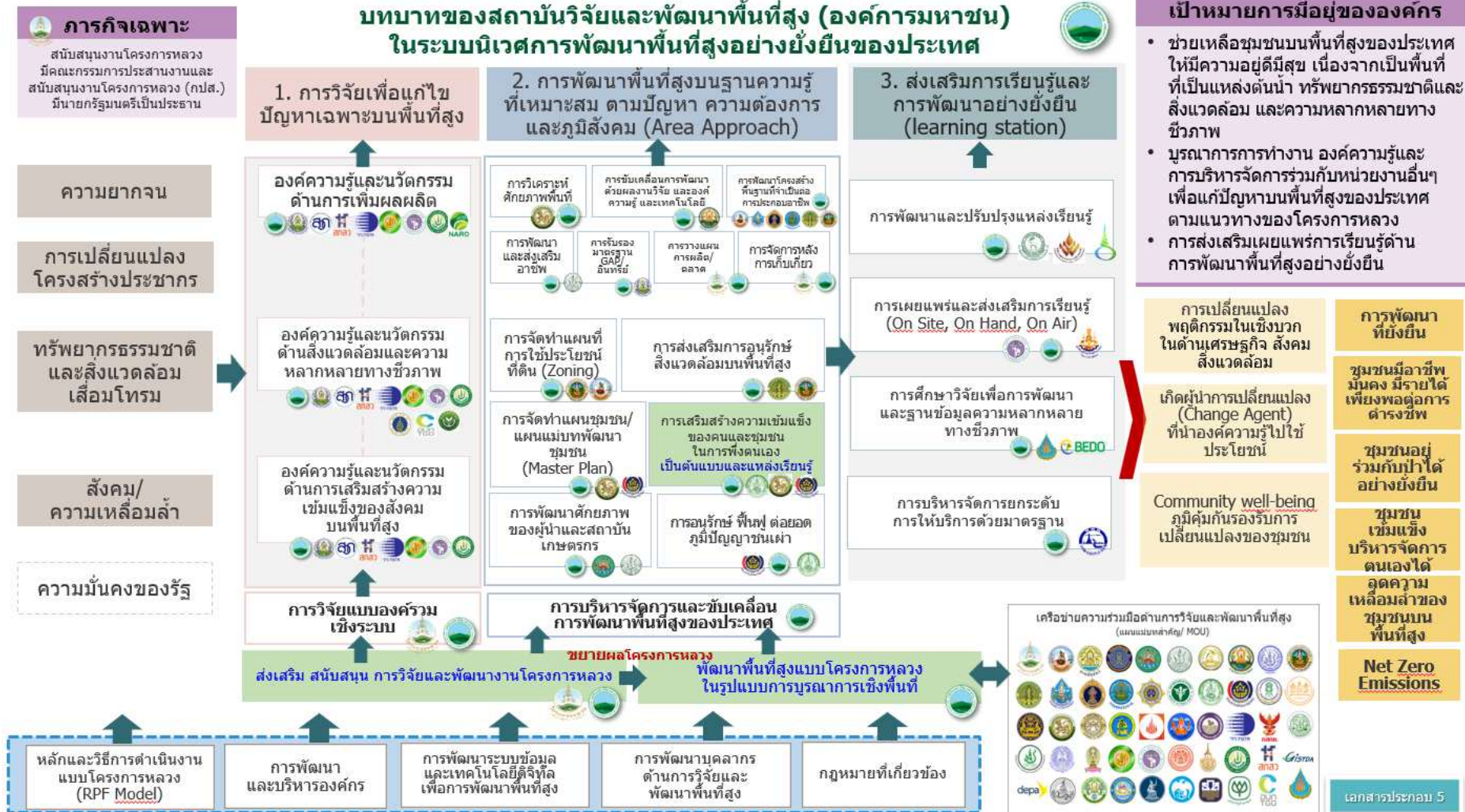

แผนผังความสัมพันธ์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ในระบบนิเวศ (ecosystem)

คำอธิบายบทบาทของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ในระบบนิเวศ (ecosystem)

ประเทศไทยมีพื้นที่สูงอยู่ในพื้นที่ของ 20 จังหวัด จำนวน 54.97 ล้านไร่ โดยส่วนใหญ่อยู่ในเขตภาคเหนือเป็นป่าต้นน้ำลำธารและแหล่งความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญของประเทศ พื้นที่ดังกล่าวมีประชาชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขาอาศัยอยู่มานับตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันมีจำนวน 4,205 กลุ่มบ้าน ประชากร 1,070,354 คน ในอดีตประชาชนบนพื้นที่สูงมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก เนื่องจากความห่างไกลและทุรกันดารของพื้นที่ และขาดทางเลือกในการประกอบอาชีพ เป็นเหตุให้เกิดการปลูกฝิ่น การทำไร่เลื่อนลอย และเกิดปัญหาต่อเนื่องที่สำคัญ คือ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด การเสื่อมโทรมของป่าต้นน้ำลำธารและยังส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศด้วยข้อจำกัดในการเข้าถึงการพัฒนาของรัฐ ขาดวิธีการและองค์ความรู้ในการแก้ปัญหา ในปี พ.ศ. 2512 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งโครงการหลวงพัฒนาชาวเขาขึ้น เพื่อพัฒนาชีวิต และความเป็นอยู่ของชาวเขา ลดพื้นที่ปลูกฝิ่น และฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2535 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปลี่ยนแปลงสถานภาพจัดตั้งมูลนิธิโครงการหลวง เพื่อเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ที่ถาวร การดำเนินงานยาวนานกว่า 50 ปี ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน แก้ไขปัญหาของประเทศ รวมทั้งได้รับการยอมรับขององค์การสหประชาชาติว่าเป็นรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน และส่งเสริมให้นานาประเทศเรียนรู้และนำไปใช้ประโยชน์

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2548 คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติจัดตั้ง “สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)” หรือ สวพส. ขึ้น เพื่อดำเนินงานวิจัยและพัฒนาสนับสนุนโครงการหลวง และขยายผลสำเร็จโครงการหลวงไปพัฒนาพื้นที่สูงอื่น ๆ ให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ปัญหาด้านสังคม ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และปัญหาการขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต อีกทั้งปัญหาใหม่ๆ ที่มาสร้างผลกระทบต่อพื้นที่สูง

สวพส. ขับเคลื่อนการทำงานด้วย “การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนแบบโครงการหลวง” อันเป็นโครงการต้นแบบของการพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาพื้นที่สูงซึ่งเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งต้นน้ำ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศ โดยมีบทบาทการดำเนินงานที่ครบกระบวนการทั้งในการวิจัยองค์ความรู้ใหม่ที่มีจำเป็นในการดำเนินงานไปสู่การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงให้มีความอยู่ดีมีสุขร่วมกับสิ่งแวดล้อมที่ดี และได้สร้างการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

ภารกิจหลัก สนับสนุนและรักษาซึ่งพันธกิจของโครงการหลวงในการวิจัยและพัฒนา เผยแพร่และสร้างเครือข่ายองค์ความรู้ของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ด้านงานวิจัย ด้านงานส่งเสริมและขยายผลด้านงานพัฒนาเครือข่ายและความเป็นหุ้นส่วนในความร่วมมือด้านต่างๆ ด้านงานพัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์เป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านงานบริหารและพัฒนาองค์กร ดังนี้

1. การวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะบนพื้นที่สูง สวพส. มุ่งการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่แบบองค์รวมที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของพื้นที่สูง ที่จะนำองค์ความรู้ไปใช้ในการพัฒนาชุมชน โดยความร่วมมือจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ คุณภาพชีวิต ความเข้มแข็งของชุมชน และความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนบนพื้นที่สูง ทั้งนี้ มีกรอบการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาพื้นที่โครงการหลวง และแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง กลไก การสนับสนุนและการดำเนินการวิจัยบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย (1) ผู้แทนจากมูลนิธิโครงการหลวง สวพส. (2) หน่วยบริหารทุนวิจัยและนวัตกรรม ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (สวก.) (3) มหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (4) ส่วนราชการและสถาบันวิจัย ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1 สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (อบก.) องค์การสวนพฤกษศาสตร์ สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (ISMED) และสถาบันอาหาร

2. การพัฒนาพื้นที่สูงบนฐานความรู้ที่เหมาะสม ตามปัญหา ความต้องการ และภูมิสังคม (Area Approach) การขยายผลความสำเร็จงานโครงการหลวงไปพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงทั้งในประเทศและระดับนานาชาติ ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การทำงานเชิงพื้นที่ (Area Approach) ตามปัญหา ความต้องการ และภูมิสังคมของชุมชน โดย สวพส. มีรูปแบบการทำงานแบบบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินงานมีความครบถ้วนในทุกมิติ โดย สวพส.จะเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาตามรูปแบบการทำงานของมูลนิธิโครงการหลวง

คณะอนุกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) ร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- (1) เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานแบบบูรณาการการพัฒนาพื้นที่สูงของประเทศโดยมีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการงบประมาณ และการบริหารจัดการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
- (2) เพื่อยกระดับแผนปฏิบัติการเป็นแผนบูรณาการด้านการพัฒนาพื้นที่สูงของประเทศ และผลักดันสู่ระบบงบประมาณแบบแผนงานบูรณาการ
- (3) เพื่อกระจายการพัฒนาพื้นที่สูงให้ทั่วถึง สร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ และยกระดับการพัฒนาของชุมชนเป้าหมายให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง

551

หลักการดำเนินงาน

ดำเนินการพัฒนาพื้นที่สูง ด้วยรูปแบบการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนตามแนวทางโครงการหลวง คือ

(1) การพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Approach) ตามปัญหา ความต้องการ และภูมิสังคมของชุมชน

(2) ขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยผลงานวิจัย และองค์ความรู้

(3) ใช้หลักและวิธีการดำเนินงานแบบโครงการหลวง คือ ดำเนินงานพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตาม โดยการพัฒนาอย่างสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และโครงสร้างพื้นฐาน และครบวงจรทั้งด้านการวิจัย พัฒนา และตลาด ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน และความร่วมมือของทุกภาคส่วน

55